

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ȘI PROTEJAREA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC DIN ZONA METROPOLITANĂ A MUNICIPIULUI IAȘI

DE

DIANA-MĂRIUCA VORNICU*, SEVER-PETRU BOȚAN*, ȘTEFAN HONCU*, DANIEL MALAXA*

Abstract:

The permanent expansion of the human inhabited areas is putting at risk the archaeological heritage. In order to protect this patrimony, it is necessary to have a clear index of the archaeological sites that can be found in areas with intense anthropic activity. In this regard, we conducted a field research in the NNW side of the Iași metropolitan area (Breazu village, commune of Rediu, Iași County) with the purpose of recording all archaeological sites. During the field surveys that took place between the autumn of 2022 – spring of 2023 we managed to inspect several locations, on 50 ha within the territory of Breazu village, locations that proved to have a high archaeological potential. Of them, two were unknown before. In the investigated area we recorded sites from the Chalcolithic period (belonging to the Cucuteni and Horodișteea-Erbiceni cultures), from Antiquity (Sântana de Mureș – Cerneahov culture, 4th century AD), Early Modern period and World War Two.

Keywords: *field research; Breazu village, Iași County; Cucuteni and Horodișteea-Erbiceni cultures; Sântana de Mureș – Cerneahov culture; Chalcolithic; Antiquity; Early Modern period; World War Two.*

INTRODUCERE

Extinderea zonei metropolitane a municipiului Iași prin ridicarea de construcții cu scop locativ sau comercial/lucrative a cunoscut, în ultimii ani, un avânt asemănător celui din deceniile 8 și 9 ale secolului trecut. Una dintre zonele în care habitatul uman s-a întins cu o repeziciune uimitoare, recent, într-o perioadă scurtă de timp, este cea de la nord-nord-vest de municipiul Iași, de-a lungul Drumului Județean DJ282 Iași-Rădăuți Prut, drum care oferă o cale de acces rapidă în cartierul universitar nordic al orașului (zona Copou). Arealul respectiv aparține, din punct de vedere administrativ, satului Breazu din comuna Rediu, sat ce ocupă Platoul Mârzești, Dealul Breazu și Dealul Rufenii Mari, de o parte și de alta a drumului județean mai sus amintit (Pl. I.A,B). Din păcate, această extindere nu a fost mereu controlată și din punctul de vedere al protejării patrimoniului arheologic, prezent cel mai probabil și în zonele transformate din terenuri arabile/pășune în spații locative în această unitate teritorial-administrativă a județului Iași.

* Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași; mariucav@gmail.com; sever_botan@yahoo.com; stefanhoncu@yahoo.com; danielmalaxa@yahoo.ro.

În acest context, cu ocazia unor lucrări de construcție a unei piscine aferente unui spațiu locativ, aflat pe strada Busuiocului, în primăvara anului 2021 a fost distrus un punct de interes arheologic: o groapă cu materiale tipice perioadei de final a culturii Cucuteni. Distrugerea acestui complex ne-a fost sesizată de către unul dintre localnici, Ștefan Țintilă¹, motiv pentru care s-au deplasat la fața locului arheologii de la Institutul de Arheologie din Iași: Dan Aparaschivei, Sever-Petru Boțan și Ștefan Honcu. La adresa indicată, s-a constatat că intervenția mecanizată în sol a deranjat o groapă cu resturi menajere ce aparțineau culturii Cucuteni (Groapa 1). Aceasta a apărut la aproximativ -0,60 m față de nivelul actual de călcare, pe profilul de est al viitoarei piscine. Groapa avea cel mai probabil formă ovală în plan, iar în profil avea buză evazată cu baza plană cu ușoare denivelări. Groapa prezenta un singur nivel de umplere ce consta dintr-un pământ cenușiu, afânat, granulos cu resturi osteologice de origine animală, cochilii de melci și de scoică, aflate spre baza gropii, precum și cu fragmente ceramice. Tot cu această ocazie fost cercetată și zona din imediata apropiere, care era cultivată cu floarea-soarelui, spre est, însă în suprafața verificată nu au fost identificate decât câteva fragmente atipice de ceramică și lut ars ce aparține aceleiași culturi.

Având în vedere cele expuse mai sus am considerat necesară o evaluare de teren a teritoriului satului Breazu, cu scopul de a cartografi siturile deja cunoscute și a identifica altele inedite, cu scopul introducerii lor în Repertoriul Arheologic Național.

METODOLOGIA DE LUCRU

Primul pas al cercetării noastre l-a constituit consultarea lucrărilor generale, a repertoriilor de situri arheologice² și a hărților administrativ-teritoriale. În *Repertoriul Arheologic al județului Iași* (RAJI) sunt menționate 30 de situri arheologice pe teritoriul actual al comunei Rediu³, dintre care doar unul se afla pe teritoriul satului Breazu, o așezare dintr-o etapă târzie a culturii Horodiștea-Erbiceni⁴. În prezent, teritoriul satului Breazu se întinde și în zone care la momentul redactării RAJI nu erau incluse în acest sat, fiind terenuri agricole aparținând de satul Rediu⁵.

O a doua etapă a cercetării a constituit-o deplasarea pe teren pentru a efectua o evaluare de teren, realizată în baza Autorizației nr. 661/18.10.2022, emisă de Ministerul Culturii, Direcția Patrimoniu Cultural. Arealul avut în vedere s-a limitat la împărțirea actuală administrativ-teritorială a satului Breazu, care înseamnă, de fapt, un sat dispus între două plăcuțe indicative de-a lungul drumului județean 282. S-a hotărât verificarea siturilor deja cunoscute și realizarea de periegeze în diverse zone cu teren agricol care, la ora efectuării cercetării, erau arate. Astfel, s-a acoperit prin periegeze o suprafață de 50 ha, în diverse zone ale satului Breazu (Pl. I.B și Pl. II).

¹ Dorim să îi mulțumim pe această cale pentru sprijinul acordat în recuperarea materialelor arheologice din această groapă, afectată de lucrările de construcție contemporane.

² CHIRICA, TANASACHI 1985; MONAH, CUCOȘ 1985; VĂLEANU 2003; ZAHARIA 1955; ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1956; ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970.

³ CHIRICA, TANASACHI 1985: în momentul redactării RAJI, satul Valea Lupului era inclus în comuna Rediu. La ora actuală satul nu mai aparține acestei comune. Cifra de 30 de situri le exclude pe cele de pe teritoriul satului Valea Lupului.

⁴ CHIRICA, TANASACHI 1985: 241-242, punct LXII.2.A, cartat cu numărul 17 pe harta LXII.

⁵ CHIRICA, TANASACHI 1985: 339-341: siturile *La est de Rediu, Dealul Breazu-La Salcâmi, La Nord de sat (borna kilometrică 4), Marginea de NE a satului*.

Din punct de vedere geo-morfologic satul Breazu este amplasat pe terasa superioară a râului Bahlui⁶, în unitatea geografică a Podișului Moldovei, sub-unitatea Câmpia Moldovei. Relieful său îl constituie o alternanță deal-vale: Dealul Breazu (panta vestică), Dealul Rufenii Mari și Platoul Mârzești (Rediul lui Tătar). Această zonă se află în interfluviul creat mici cursuri de apă care se varsă în trei afluenți ai râului Bahlui: la vest cursurile de apă se adună în râul Cacaina/Șorogari iar la est în pâraiele Rediu și Lupul.

REZULTATE OBȚINUTE

În timpul cercetărilor de teren am identificat două situri care nu au fost repertoriate anterior și alte patru care au fost deja indexate⁷. Din păcate, nu am reușit identificarea pe teren a alte trei situri menționate în RAJI: *La est de Rediu*⁸ (așezare din faza A a culturii Cucuteni suprapusă de o alta de secol III-IV), *Dealul Breazu-„La Salcâmi”*⁹ (așezare Horodiștea-Erbiceni suprapusă de o locuire din secol IV și de o alta din secolele XVII-XVIII) și *Marginea de NE a satului* (sit cu ceramică din a doua epocă a fierului)¹⁰.

Pentru fiecare punct arheologic vizitat în timpul diagnosticului vom prezenta următoarele aspecte:

Denumirea sitului

- A. Încadrare cronologică și culturală. Suprafața estimată a sitului;
- B. Repere geomorfologice. Amplasare administrativ-teritorială și localizare (coordone GPS). Altitudine;
- C. Descrierea materialului arheologic recoltat;
- D. Starea actuală a terenului, perioada și colectivul cercetării;
- E. Repere bibliografice.

Breazu – Partea de sud-vest a Platoului Mârzești

A. Eneolitic (cultura Cucuteni, faza B2), Antichitate (secol IV e.n., cultura Sântana de Mureș-Cerneahov). Cca 12 ha.

B. Partea de sud-vest a Platoului Mârzești. Localizare GPS a gropii afectate de lucrările de construcție: 47°13'36.49"N, 27°29'29.86"E. Altitudine: 155 m (Pl. I.B.1; II.A).

C. După cum am menționat în paginile anterioare, în timpul lucrărilor de construcție a unor anexe locative a fost distrus un complex adâncit umplut cu materiale specifice perioadei târzii a culturii Cucuteni: ceramică, lutuală arsă, piese din silex și eco-facte. Materialul ceramic recuperat

⁶ ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1956: 34.

⁷ CHIRICA, TANASACHI 1985.

⁸ La CHIRICA, TANASACHI 1985: 339 (punct LXII.1A., cartat cu numărul 1 pe harta LXII) situl apare amplasat pe partea dreaptă a DJ 282 (în ceea ce astăzi ar fi satul Breazu) în timp ce la ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1956: 34, punctul 45, și VĂLEANU 2003 (Pl. 60.1), situl este indicat a se afla într-o zonă mult mai vestică, aproape de vatra satului Rediu. Noi am verificat pe teren punctul după indicarea sa pe harta din RAJI.

⁹ ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1956: 34, punctul 43; CHIRICA, TANASACHI 1985: 339 (punct LXII.1.H., cartat cu numărul 7 pe harta LXII). Verificând situația în teren, ne întrebăm dacă acesta nu este cumva același sit cu cel menționat de CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, la punctul LXII.2A, cartat cu numărul 17 pe harta LXII.

¹⁰ CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, punctul LXII.1.N., cartat cu numărul 13 pe harta LXII. Respectiva locație este acum îngrădită.

din această groapă poate fi împărțit în două categorii: ceramică arsă oxidant, de regulă, pictată (123 fragmente) (Pl. III-IV.A) și ceramică de tip „Cucuteni C” (62 fragmente¹¹) (Pl. V).

Fragmentele, provenind de la vase ceramice arse oxidant, au fost lucrate dintr-o pastă bine frământată, fără impurități, în care au fost adăugați degresanți doar în cazul vaselor de mari dimensiuni (cioburi pisate, bucățele de calcar). Grosimea pereților vaselor variază în funcție de dimensiunile acestora. Suprafața unor vase a fost finisată prin lustruire. Deși nici un vas nu a descoperit intact, se pot reconstitui formele de la care provin unele fragmente: pahare (Pl. III.1-2; IV.A.2,6), boluri (Pl. III.7-9; IV.A.1,3), vase bitronconice și piriforme de diverse mărimi (Pl. III.10-13,15), străchini (Pl. III.3-6; IV.A.5), capace, vase miniaturale (Pl. IV.A.4)¹². Motivistica ornamentală este realizată prin pictură cu culoarea neagră/cenușie cu nuanțe de brun. Dintre motivele pictate ce se regăsesc pe vase enumerăm: linii dispuse orizontal sau oblic (în funcție de forma vasului pe care au fost redată) (Pl. III.3-5,17), semi-ove (Pl. IV.A.5), motive serpentiforme (Pl. III.1-2,7-9,12), cercuri, motivul crucii încadrată în cerc (Pl. III.15). Este de menționat faptul că între materialele din această groapă există și fragmente provenind de la boluri ale căror motivistică ornamentală a fost realizată prin pictură de culoare roșie, motivele trasate cu roșu fiind mereu încadrate de două benzi de culoare neagră (mai ales în cazul motivelor serpentiforme) (Pl. III.1-2,16; IV.A.1,3), în stilul grupei picturale ζ¹³.

Ceramica de tip „Cucuteni C” din această groapă a fost lucrată dintr-o pastă slab omogenizată, cu degresanți organici (scoică pisată, în proporții variate) sau minerali (fragmente mici de calcar sau cioburi pisate) amestecați în lut (Pl. V). De regulă, este arsă reducător, având o culoare neagră în interiorul vasului și brun la exterior, dar sunt prezente și câteva fragmente arse secundar ce au căpătat o culoare roșie. Se remarcă două fragmente provenind de la același vas, care în interiorul său și pe diverse părți din exterior păstrează urme ale unei angobe/slip roșu cu care a fost acoperit (Pl. V.10-11). Reconstituirea formelor din care provin fragmentele ceramicii de tip „Cucuteni C” este destul de greu de făcut deoarece gradul de fragmentare este destul de înalt. Se poate distinge totuși craterul, formă caracteristică acestui tip de ceramică. Decorarea ceramicii de tip „Cucuteni C” a fost realizată prin imprimarea cu un instrument de tip pieptene (așa-numita ceramică decorată cu mățurița) (Pl. V.1-2,4), prin impresiuni de șnur (Pl. V.3,6-9), incizii (Pl. V.5) și mici împunsături (Pl. V.10-11). Se remarcă și decorul plastic aplicat, modelat sub forma a două protome zoomorfe, pe gâtul unui crater (Pl. V.2).

Motivistica ceramicii pictate își găsește cele mai bune analogii în ultimul nivel de locuire la Valea Lupului-*Fabrica de Antibiotice*¹⁴ și în ceramica din situl Valea Lupului-*Movilă*¹⁵, situri aflate la o distanță de mai puțin de 10 km de Platoul Mârzești.

Din aceeași groapă au mai fost recuperate patru artefacte realizate prin cioplirea silexului: un gratoar (Pl. IV.B.2), un burin (Pl. IV.B.3) și două așchii neretușate (Pl. IV.B.1).

¹¹ Au fost numărate fragmentele mai mari de 2 cm.

¹² Deoarece formele și motivistica ornamentală ale ceramicii din această groapă este destul de complexă, considerăm necesar, să alocăm, pe viitor, un spațiu mai larg, într-un articol separat, acestor problematici. Aici ne vom limita la a face o scurtă enumerare a acestora.

¹³ NIȚU 1984: 75-79.

¹⁴ DINU 1957; DINU 1959a; DINU 1959b.

¹⁵ DINU 1959a: Fig. 3.

Materialul faunistic provenit din acest complex este de origine menajeră, prezentând urme de ardere la negru, ardere calcinată și urme de tranșare¹⁶. Eșantionul constă din 139 de fragmente faunistice, cele mai multe provenind de la mamifere – 118 resturi scheletice¹⁷ (Tabel 1). De la moluște provin 14 cochilii de *Helix* sp. (melcul de livadă), două valve de *Unio pictorum* și un fragment de valvă identificat doar până la nivel de gen (*Unio* sp. – scoică de râu). În cadrul acestui eșantion au mai fost identificate patru resturi provenind de la pești, trei dintre acestea fiind atribuite crapului (*Cyprinus carpio*). Un număr de 75 de resturi de mamifere nu au putut fi identificate până la nivel de specie din cauza gradului înalt de fragmentare. Speciile de mamifere domestice identificate sunt: bovina domestică, oaia, capra și porcul domestic, iar cele sălbatice sunt: bourul, cerbul, porcul mistreț și căpriorul. În ceea ce privește calul, nu putem ști cu siguranță dacă în această perioadă era deja domesticit sau încă era sălbatic, astfel, a fost trecut după taxonii sălbatici. Creșterea animalelor domestice, alături de vânatoare reprezentau principalele activități de procurare a cărnii necesare subzistenței acestei comunității studiate¹⁸. Astfel, economia așezării era centrată pe creșterea cornutelor mari și mici, vitele domestice și grupul oaie/capra fiind cele mai numeroase specii ca NR, dar și ca NMI estimați. Un rol important jucau și bourul și cerbul, speciile ce erau vâdate cel mai intens. Pescuitul și culesul moluștelor reprezentau activități adiționale de obținere a proteinei de origine animală.

Specie		NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	Bovina domestică	8	18,60	2	18,18
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	Oaia/Capra	10	23,26	2	18,18
<i>Sus domesticus</i>	Porcul domestic	4	9,30	1	9,09
Mamifere domestice		22	51,16	5	45,45
<i>Bos primigenius</i>	Bourul	6	13,95	1	9,09
<i>Cervus elaphus</i>	Cerbul	6	13,95	1	9,09
<i>Sus scrofa</i>	Porcul mistreț	2	4,65	1	9,09
<i>Capreolus capreolus</i>	Căpriorul	4	9,30	2	18,18
Mamifere sălbatice		18	41,86	5	45,45
<i>Equus</i> sp.	Calul	3	6,98	1	9,09
Total mamifere identificate		43	100,00	11	100,00
<i>Bos taurus/Bos primigenius</i>		4			
Mamifere neidentificabile specific		71			
Total mamifere neidentificabile		75			
Total mamifere		118			
Pisces		4			
Mollusca		17			
Total eșantion		139			

Tabelul 1. Cuantificarea resturilor faunistice descoperite în așezarea Cucuteni B (NR = număr de fragmente identificate; NMI = numărul minim de indivizi estimați).

¹⁶ UDRESCU, BEJENARU, HRIȘCU 1999.

¹⁷ CHAIX, MENIEL 2001.

¹⁸ BEJENARU, STANC 2013: 49-64.

În literatura de specialitate nu este menționată existența unui sit arheologic în locația în care a fost distrus acest complex arheologic. Din acest motiv am întreprins investigații periegetice în zona respectivă în diverse rânduri, în toamna anului 2022 și primăvara lui 2023. În urma cercetării de teren au fost identificate puține artefacte la suprafața solului: un fragment dintr-un nucleu din silex, fragmente ceramice aparținând culturii Cucuteni (Pl. VI.A.1-5) dar și secolului IV e.n. (fragmente de amfore romane și ceramică specifică culturii Sântana de Mureș-Cerneahov: Pl. VI.A.6-7), un fragment de tablă găurită de glonț (provenind din al Doilea Război Mondial: Pl. VII.A.8). Între piesele descoperite aici se remarcă un fragment de cărămidă imprimată în relief cu un model concav realizat din cercuri concentrice (cu diametrul maxim de 5 cm) (Pl. VI.A.8). Cărămida prezintă urme de arsură și folosire îndelungată ceea ce ne face să credem că am putea avea de-a face cu baza unui tipar. Deși am crezut inițial că este vorba despre un tipar pentru veselă de sticlă, forma acestuia ne sugerează mai degrabă un tipar pentru confecționat aplică din metal.

Materialul ceramic din secolul IV e.n. descoperit cu ocazia cercetărilor de suprafață efectuate în acest areal constă în vase lucrate la roată și la mână, atât tipice, cât și atipice. Remarcăm aici prezența recipientelor de bucătărie, oale lucrate dintr-o pastă cenușie, zgrunțuroasă, cu mica argintie și pietricele în compoziție și a celor confecționate dintr-o pastă fină, de culoare cenușie. Într-un procent scăzut au fost identificate și castroanele frecvent întâlnite în așezările de tip Sântana de Mureș-Cerneahov din spațiul est-carpatic¹⁹.

Tot cu această ocazie au fost găsite câteva fragmente de amforă romană, toarte și părți din corpul acestora, care pot fi încadrate din punct de vedere tipologic în tipul Shelov D, produse în zona sud-pontică, în centrul de la Heracleea. Ambalajele în discuție au buza discoidală, gâtul lung, cilindric, umeri abrupti, toarte ovale în secțiune, cu nervură proeminentă la exterior. Corpul este conic, terminat cu o bază mica, goală. Amfore de acest tip au fost descoperite în necropola de la Braniște-Nemțșor, județul Neamț; Liești, județul Galați²⁰; Popești, județul Iași²¹; dar și la Giurgești, în apropiere de Târgu Frumos²², precum și în alte situri din spațiul est-carpatic²³.

În timpul uneia dintre vizitele de lucru pe acest sit au fost realizate și prospecțiuni magnetometrice pe terenul respectiv²⁴. Din păcate, măsurătorile nu au surprins anomalii specifice unei așezări cucuteniene (locuințe incendiate, cuptoare, șanțuri de apărare/delimitare); singurele elemente de interes arheologic ar putea fi un grup de anomalii pozitive, de intensitate medie și formă cvasi-ovală, situate în relativă apropiere a gropii cu materiale Cucuteni²⁵.

D. Teren agricol. 2021-2023: Dan Aparaschivei, Ștefan Honcu, Sever Boțan, Diana-Măriuca Vornicu, Daniel Malaxa²⁶. Analiza ceramică preistorică: D.-M. V., analiză ceramică din Antichitate: Ș.H., analiză material arheozoologic: D. M.

E. Inedit.

¹⁹ Vezi la IONIȚĂ 1966: 220-247 și, mai recent, la ȘOVAN 2009: 165-178.

²⁰ CIUBOTARU 2014: 74, Pl. 3.3, amforă descoperită într-un mormânt de incinerare.

²¹ APARASCHIVEI *et al.* 2016: 272, Pl. III.1.

²² HONCU, ENEA, BOGHIAN 2017: 260, tipul Șelov D, Fig. 2.6.

²³ POPA 2015: 109-111.

²⁴ VORNICU *et al.* 2023.

²⁵ VORNICU *et al.* 2023.

²⁶ În continuare: Dan Aparaschivei (D. A.), Ștefan Honcu (Ș. H.), Sever Boțan (S. B.), Diana-Măriuca Vornicu (D.-M. V.), Daniel Malaxa (D. M.).

Breazu – partea de nord-est a platoului Mârzești (strada Stânei)

A. Preistorie (cultura Cucuteni) și Antichitate (cultura Sântana de Mureș-Cerneahov). Nu se poate estima suprafața sitului.

B. În partea de nord a platoului Mârzești, la 1 km NNE de situl anterior menționat. Pe partea dreaptă a DJ282 Iași-Rădăuți Prut (Pl. I.B), la est de pădurea Mârzești (Strada Stâniei din Breazu). GPS: 47°14'00.84"N, 27°29'56.43"E (locație în care a fost descoperită o așchie de silex); 47°14'03.7"N, 27°30'05.9"E (ceramică preistorică). Altitudine maximă: 155 m.

C. În zona de lângă pădurea Mârzești am descoperit o așchie din silex specific depozitelor cenomaniene de pe malul râului Prut, silex care, din cauza expunerii prelungite la soare, prezintă porțiuni acoperite de o patină albă (Pl. VI.B.1). Așchia a fost debitată pentru a corecta platforma unui nucleu. Fâșia de pământ pe care a fost descoperită acest artefact este flancată pe de o parte de pădurea Mârzești, iar pe de altă parte de locuințe individuale. La nord de aceste locuințe, spre marginea platoului, se află o suprafață cu teren arabil, de unde au fost recoltate fragmente ceramice preistorice, dintre care câteva sunt de factură eneolitică, tipice culturii Cucuteni (pasta fără impurități, arsă oxidant), fără a putea preciza însă și faza acesteia (lipsite de decor) (Pl. VI.B.2-6). De asemenea, a fost găsit și un fragment ceramic tipic secolului IV e.n., specific culturii Sântana de Mureș-Cerneahov (Pl. VI.B.8). Gradul înalt de fragmentare a ceramicii nu ne permite reconstituirea formelor vaselor din care provin aceste fragmente. Ca și în cazul sitului anterior, au fost descoperite și fragmente de schije provenind din timpul celui de-al Doilea Război Mondial (Pl. VI.B.9).

D. Teren agricol. 26.X.2022 – D.-M. V.; 15.III.2023 – D.-M. V, Ș. H., D. M., S.-P. B.

E. Inedit.

Rediu – La Zarzăr (?)

A. Antichitate, secol IV e.n. (cultura Sântana de Mureș – Cerneahov). Cca 5 ha.

B. Pe panta lină, cu expunere estică a unui deal, pe malul unui mic afluent al pârâului Lupu. Limita sudică la care au apărut materialele arheologice GPS: 47°13'23.91"N, 27°29'07.68"E. Situl se află la cca 500 m sud-vest de cel de pe **partea de sud-vest a Platoului Mârzești**, fiind despărțit de acesta de valeda abruptă creată de cursul de apă menționat mai sus. Altitudine maximă: 120 m (Pl. I.B.3).

C. Au fost descoperite, în cadrul diagnosticului de teren, fragmente ceramice specifice secolului IV e.n., lutuială arsă și fragmente osteologice. Ceramica constă în vase lucrate la roată și la mână, aflate într-o stare foarte fragmentară. Astfel, au putut fi identificate puține tipuri de vase, majoritatea acestora putând fi încadrate în categoria oalelor. Acestea sunt confecționate dintr-o pastă cenușie, zgrunțuroasă, cu mică argintie și pietricele în compoziție. Au fost descoperite de asemenea și fragmente ceramice confecționate dintr-o pastă fină de culoare cenușie.

D. Teren agricol. Cercetare de teren: octombrie 2022 – D.-M. V., S.-P. B., D. M. Analiză materiale ceramice: Ș. H.

E. CHIRICA, TANASACHI 1985: 341²⁷.

²⁷ CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, punct LXII.1.O (cartat cu numărul 14 pe harta LXII).

Breazu – Borna kilometrică 4

A. Perioada contemporană, al doilea război mondial. Cca 1 ha.

B. În partea de NNV a Platoului Mârzești. În actualul sat Breazu, pe partea stângă a DJ282 Iași-Rădăuți Prut, în dreptul bornei care indică 4 km până la Horlești. GPS: 47014'16.81"N, 27029'12.01"E. Altitudine maximă: 173 m.

C. În RAJI se menționează faptul că din dreptul bornei, care indică 4 km până la Horlești, ar proveni un fragment de amforă din secolele II-IV e.n.²⁸. În timpul cercetărilor de teren recente au fost identificate doar artefacte care reprezintă indicatori ai luptelor purtate aici în primăvara-vara anului 1944. În această locație se aflau pozițiile ocupate de trupele sovietice, la marginea pădurii Mârzești. Între 26-29 aprilie 1944, în aceste locuri s-a dat o bătălie sângeroasă între militari români (Regimentul 4 Dorobanți și Divizia 18 Munte) și cei ai Armatei roșii²⁹. Unul dintre participanții la această bătălie a fost și sublocotenentul Romulus Novac din Regimentul 35 Artilerie, aflat în zona Reditu-Valea Lupului, regiment ce a efectuat trageri de oprire foarte eficiente a atacului sovietic³⁰. Totuși, trupele române au fost serios afectate de atacurile sovietice din 26 aprilie, impunându-se sprijinul unor unități germane din cadrul Diviziei Panzergrenadier Grossdeutschland. Între militarii germani participanți la aceste lupte s-a aflat și infanteristul Günter Koschorrek, care, în memoriile sale, ne oferă o descriere detaliată a luptelor date pe platoul și în pădurea Mârzești³¹.

În cercetarea noastră, au fost identificate numeroase schije și fragmente de proiectile de mortier sau obuz, tuburi de cartușe calibrul 7.92 de fabricație românească (pentru pușca ZB md. 1924, aflată în dotarea trupelor române) (Pl. VII.A1-6) și chiar fragmente din ceea ce pare să fi fost teaca unui pistol (Pl. VII.A.7). Cantitatea mare de fragmente de schije și gloanțe descoperite pe platoul și în pădurea Mârzești denotă ferocitatea și amploarea luptelor duse în această zonă pentru apărarea căilor de acces spre Iași.

D. Teren agricol. Cercetare de teren: octombrie 2022 – D.-M. V., S.-P. B., D. M. Analiza materialelor recoltate: S.-P. B.

E. CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, punct LXII.1.M (cartat cu numărul 12 pe harta LXII).

Breazu – Mobile funerare

A. Preistorie. Două mobile funerare.

B. Pe partea stângă a DJ282 Iași-Rădăuți Prut, înainte de panoul indicativ de intrare în satul Horlești. Localizare GPS: 47°14'50.34"N, 27°28'41.25"E.

C. Una dintre mobile este vizibilă și astăzi, având un diametru de cca 35 m. Cea de-a doua movilă, puternic aplatizată de lucrările agricole, se află la 30 m sud-est de prima, având un diametru de cca 20 m. Imaginile satelitare de pe platforma Google Earth, din anul 2012 (Pl. II.B), surprind cele două mobile la o rezoluție mare.

D. Teren agricol. Cercetare de teren: octombrie 2022 – D.-M. V., S.-P. B., D. M.

²⁸ CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, punct LXII.1.M (cartat cu numărul 12 pe harta LXII).

²⁹ GLANTZ 2007: 337-340 și Harta 24; Vezi și SPĂNU 2020: 3-4, pentru o privire de ansamblu asupra situației militare din primăvara lui 1944 pe frontul Moldovei.

³⁰ BĂRBOI *et alii*. 1997: 403.

³¹ KOSCHORREK 2019: 272-279.

E. Una dintre movile este menționată în CHIRICA, TANASACHI 1985: 347, LXII.7.B (cartat cu numărul 31 pe harta LXII).

6. Breazu/Iași – Dealul Breazu

A. Preistorie (cultura Horodiștea-Erbiceni), perioada modernă (secolele XVII-XIX). Imposibil de precizat.

B. Pe platoul din vârful Dealului Breazu, în partea sudică. Această zonă este, la ora actuală, parte a teritoriului municipiului Iași. GPS: 47°13'07.0"N 27°31'54.0"E. Altitudine maximă: 173 m.

C. În timpul diagnosticului de teren au fost descoperite fragmente ceramice, de sticlărie (Pl. VII.B.3), fragmente osteologice și lutuială arsă. Ceramica lucrată cu mâna aparține probabil culturii Horodiștea-Erbiceni (Pl. VII.B.1), distingându-se în cadrul acesteia două categorii. Prima categorie este cea a ceramicii de factură Cucuteni, arsă oxidant, din pastă bine frământată, în care, uneori, au fost adăugate și cioburi pisate. O a doua categorie este reprezentată de o ceramică arsă reducător, de culoare gri la exterior (într-un caz brun) și neagră în interiorul pastei, cu degresanți minerali (cioburi pisate) și vegetali. Lipsa decorului și imposibilitatea reconstituirii formelor lasă loc, pe viitor, reconsiderării încadrării cronologic-culturale a sitului. Ceramica lucrată la roată este specifică prin formă și decor perioadei moderne (Pl. VII.B.2,4)³². Din punctul de vedere al arderii și tratării suprafeței decorului, poate fi împărțită în două categorii: ceramică arsă reducător, decorată cu linii în zig-zag, realizate prin lustruire (Pl. VII.B.4) și ceramică arsă oxidant, acoperită de smalt de culoare albă și/sau roșie (Pl. VII.B.2). Menționăm faptul că ceramica preistorică se concentrează în zona sudică a arealului vizat, pe când cea modernă se întinde pe toată suprafața zonei cercetate.

D. Teren arabil. Cercetare de teren: martie 2023 – D.-M. V, S.-P. B., Șt. H., D. M.

E. Situl este menționat în CHIRICA, TANASACHI 1985: 341, punct LXII.2.A (cartat cu numărul 17 pe harta LXII).

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Cercetările de teren au dus la reperarea unor situri deja cunoscute în literatura de specialitate, dar și la descoperirea de noi puncte de interes arheologic. Prin aceste cercetări am reușit să întregim imaginea asupra evoluției comunităților umane din zona Platoului Mârzești și a Dealului Breazu, zone geografice ce se pare că au fost preferate, în primul rând, de comunitățile eneolitice (culturile Cucuteni și Horodiștea-Erbiceni) și cele de secol IV e.n. Zona oferă prin geografia sa și rețeaua hidrografică (mici pâraie) condiții propice locuirii umane din toate timpurile, înscriindu-se cu precădere, în tiparul habitațional al comunităților eneolitice. Există posibilitatea, ca în afară de cele șase situri pe care le-am identificat pe teren, să mai existe și alte locații de interes arheologic pe teritoriul satului Breazu. Cunoașterea exhaustivă și repertorierea tuturor siturilor din această zonă, cu înscrierea lor în Repertoriul Arheologic Național va preveni, pe viitor, distrugerii ale patrimoniului arheologic, cum a fost și cazul gropii cu materiale specifice culturii Cucuteni, distrugere de la care a pornit acest demers.

³² Mulțumim colegilor C. Hriban, G. Bilavski și L. Pârâu (Institutul de Arheologie, Academia Română - Filiala Iași), care ne-au ajutat la încadrarea cronologică a materialelor.

BIBLIOGRAFIE:

- APARASCHIVEI *et al.* 2016 Aparaschivei, D., Boțan, S. P., Honcu, Șt., Munteanu, L., *Notă privind cercetarea perieghetică din comuna Popești – jud. Iași*, in: *ArhMold*, XXXIX, 271-275.
- BĂRBOI *et al.* 1997 Bărboi, V., Ioniță, Gh., Duțu, A. (coord.), *Veteranii pe drumul onoarei și jertfei. De la Stalingrad la bătălia Moldovei (August 1942-August 1944)*, Ed. Vasile Cârlova, București.
- BEJENARU, STANC 2013 Bejenaru, L., Stanc, S., *Arheozoologia Neoliticului din Estul și Sud-Estul României*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- CHAIX, MENIEL 2001 Chaix, L., Meniel, P., *Archeozoologie. Les animaux et l'archeologie*, Edition Errance, Paris.
- CHIRICA TANASACHI 1985 Chirica, V., Tanasachi, M., *Repertoriul Arheologic al Județului Iași*, volum II, Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, Iași.
- CIUBOTARU 2014 Ciubotaru, P., *Amfore descoperite întâmplător, aflate în colecția Muzeului de Istorie „Teodor Cincu” – Tecuci*, in: *Danubius*, XXXII, 71-87.
- DINU 1957 Dinu, M., *Șantierul arheologic Valea Lupului*, in: *MCA*, III, 161-178.
- DINU 1959a Dinu, M., *Șantierul arheologic de la Valea Lupului (r. și reg. Iași)*, in: *MCA*, V, 247-256.
- DINU 1959b Dinu, M., *Șantierul arheologic de la Valea Lupului*, in: *MCA*, VI, 203-211.
- GLANTZ 2007 Glantz, D., *Red Storm over the Balkans: The Failed Soviet Invasion of Romania, Spring 1944*, University Press of Kansas.
- HONCU, ENEA, BOGHIAN 2017 Honcu, Șt., Enea, S.-C., Boghian, D., *Amfore romane aflate în colecția muzeului școlar al Liceului Teoretic „Ion Neculce” din Târgu Frumos (jud. Iași)* in: *ArhMold*, XL, 259-266.
- IONIȚĂ 1966 Ioniță, I., *Contribuții cu privire la cultura Sântana de Mureș-Cerneahov pe teritoriul Republicii Socialiste România*, in: *ArhMold*, IV, 189-258.
- KOSCHORREK 2019 Koschorrek, G., *Zăpada însângerată. Memoriile unui soldat german de pe Frontul de Est*, Ed. Corint, București.
- MONAH, CUCOȘ 1985 Monah, D., Cucuș, Șt., *Așezările culturii Cucuteni din România*, Ed. Junimea, Iași.
- NIȚU 1984 Nițu, A., *Formarea și clasificarea grupelor de stil AB și B ale ceramicii pictate Cucuteni-Tripolie*, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, supliment V, Ed. Academiei R.S.R., Iași.
- POPA 2015 Popa, Al., *Untersuchungen Zu Den Römisch-Barbarischen Kontakten Östlich Der Römischen Provinz Dacia*, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn.
- SHELOV 1986 Shelov, D. B., *Les amphorae d'argile claire des premiers siècles de notre ère en Mer Noire*, in: Empereur, J.-Y., Garlan, Y. (éds.), *Recherches sur les amphorae grecques*, École Française d'Athènes, in col. BCH Supplement, XIII, Athènes, 395-400.
- SPĂNU 2020 Spănu, A., *Situația militară a României (Martie-Septembrie 1944)*, in: *Enigmele istoriei*, I/8, 3-14.
- ȘOVAN 2009 Șovan, O. L., *Necropola de tip Sântana de Mureș - Černeahov de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște.
- UDRESCU, BEJENARU, HRIȘCU 1999 Udrescu, M., Bejenaru, L., Hrișcu, C., *Introducere în arheozoologie*, Ed. Corson, Iași.

- VĂLEANU 2003 Văleanu, M.-C., *Așezări neo-eneolitice din Moldova*, Ed. Helios, Iași.
- VORNICU *et al.* 2023 Vornicu, D.-M., Boțan, S.-P., Malaxa, D., Asăndulesei, A., Tencariu, F.-A., *Diagnostic arheologic: sat Breazu (comuna Rediu, județul Iași)*, in CCAR. Campania 2022, 693-695.
- ZAHARIA 1955 Zaharia, N., *Cercetări de suprafață efectuate în Moldova – 1954*, in: SCIV, VI, 3-4, 897-912.
- ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1970 N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, Ed. Academiei R.S.R., București.
- ZAHARIA, PETRESCU-DÎMBOVIȚA, ZAHARIA 1956 Zaharia, N., Petrescu-Dîmbovița, M., Zaharia, Em., *Cercetări arheologice în orașul Iași și împrejurimi*, in: *Studii și cercetări științifice. Istorie*, VII, 2, 1-56.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Pl. I. Google Earth satellite imagery showing the evolution of the Breazu village: A. image from October 2015, B. image from November 2022 with the indication of field walk areas (1-6: the numbers correspond to the sites presented in the article; 7: areas with no archaeological material)
- Pl. II. Images from the field research: A. panoramic view of the south-western part of the *Mârzești Plateau* (the site of phase B of the Cucuteni culture indicated by the arrow) seen from the west, from the Rediu-La Zarzăr site, B. the burial mounds seen from Google Earth satellite imagery (2012) and ground imagery (October 2022)
- Pl. III. Breazu - *Partea de sud-vest a Platoului Mârzești*. Painted pottery found in Pit 1. The scale bar under each drawing: 3 cm
- Pl. IV. Breazu - *Partea de sud-vest a Platoului Mârzești*. Artefacts from Pit 1: A. painted pottery, B. flint artefacts: 1. flake, 2. endscraper, 3. burin
- Pl. V. Breazu - *Partea de sud-vest a Platoului Mârzești*. Pottery of „Cucuteni C” type found in Pit 1. The scale bar under each drawing: 3 cm
- Pl. VI. Archaeological materials found during the field research: A: Breazu - *Partea de sud-vest a Platoului Mârzești*. B: Breazu - *Partea de nord-est a platoului Mârzești (strada Stânei)*
- Pl. VII. Archaeological materials found during the field research: A. artefacts from the Second World War; B: prehistoric artefacts (1) and artefacts from the beginning of Modern times (2-4) found in the Breazu/Iași-Dealul Breazu site.

A

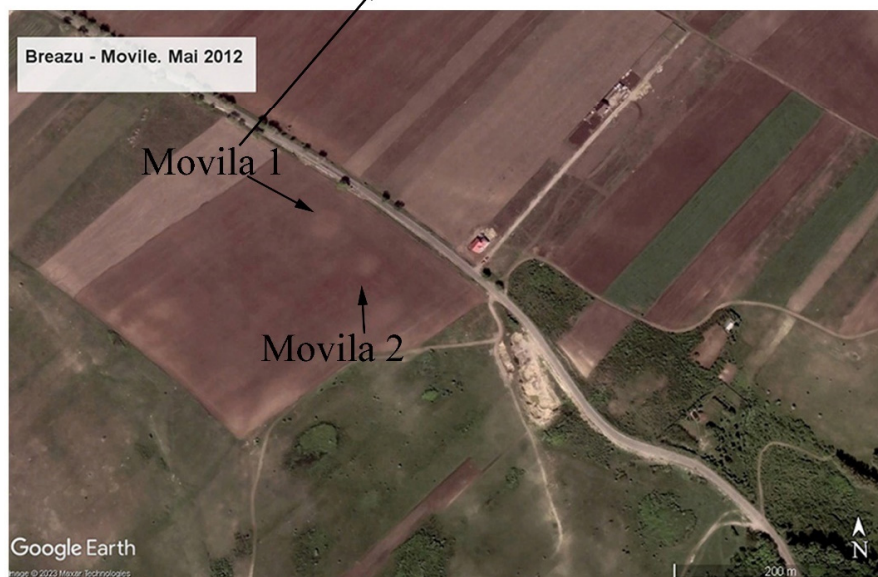

B

Pl. I. Imagini satelitare de pe platforma Goolge Earth ce arată evoluția satului Breazu: A. imagine din octombrie 2015; B. imagine din noiembrie 2022 cu indicarea zonelor prospectate perieghetic (1-6. numerele de pe fotografie corespund siturilor prezentate în articol; 7. zone în care nu au fost identificate materiale arheologice).

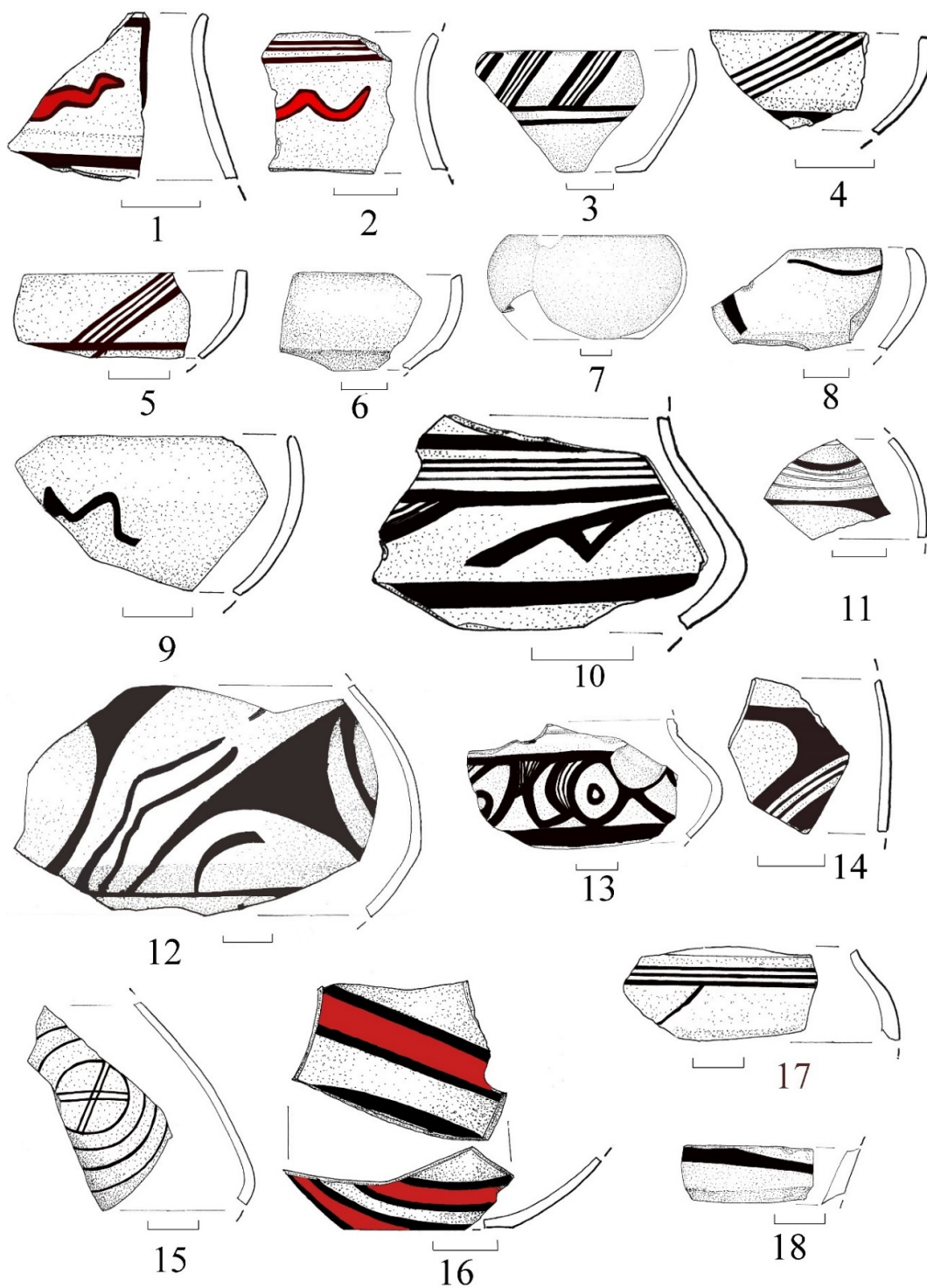

A

B

Pl. II. Imagini din timpul cercetărilor de teren: A. imagine panoramică cu partea de sud-vest a Platoul Mârzești (situl din faza B a culturii Cucuteni indicat prin săgeată) văzut dinspre vest, de pe situl Rediu-La Zarzăr; B. movile funerare văzute din imaginile satelitare Google Earth (2012) și de pe teren (octombrie 2022).

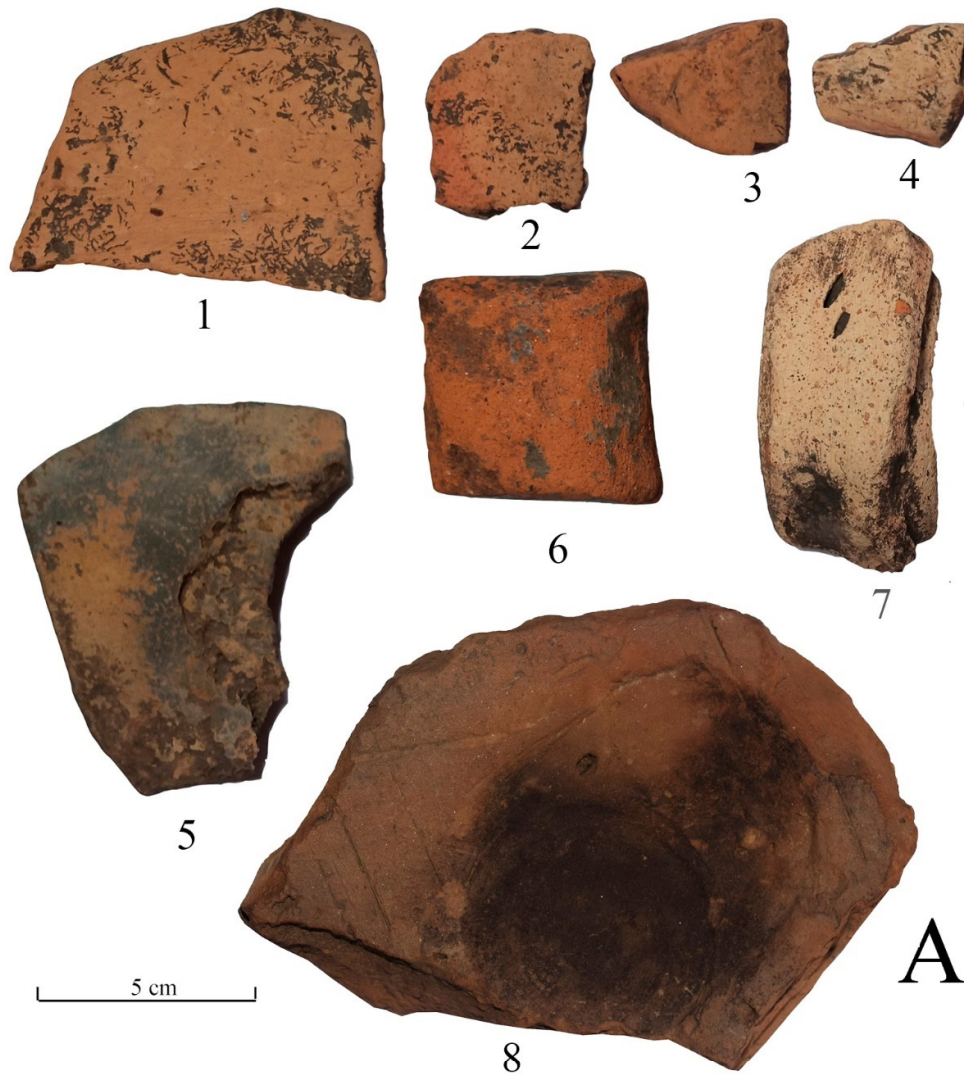
Pl. III. Breazu-partea de sud-vest a Platoului Mârzești. ceramică pictată descoperită groapa 1.
 Scara de sub fiecare desen: 3 cm.

Pl. IV. Breazu-Partea de sud-vest a Platoului Mârzești. artefacte din groapa 1: A. ceramică pictată; B. piese din silix: 1. Așchie; 2. Gratoar; 3. Burin.

Pl. V. Breazu-Partea de sud-vest a Platoului Mârzești. Ceramică de tip „Cucuteni C” descoperită în groapa 1.
Scara de sub fiecare desen: 3 cm.

Pl. VI. Materiale descoperite în timpul evaluării de teren: A. Breazu-Partea de sud-vest a Platoului Mârzești;
B. Breazu-Partea de nord-est a platoului Mârzești (strada Stănei).

Pl. VII. Materiale descoperite în timpul evaluării de teren: A. artefacte din timpul celui de-al Doilea Război Mondial; B. artefacte preistorice (1) și de la începutul perioadei moderne (2-4) găsite în punctul Breazu/Iași-Dealul Breazu.